

Konferans Bildirisi

YAPAY ZEKÂ, MÜZİK VE NOSTALJİ İLİŞKİSİ: YOUTUBEDA “ATAMIZIN SESİNDEN MAGUSA LİMANI” VİDEOSUNUN ANALİZİ

Alptekin KESKİN*

Özet

Bu çalışmada YouTube’da bulunan Mahzen Fabrick isimli kanalda 25 Ekim 2023 tarihinde Atatürk’ün sesinin yapay zeka aracılığı ile dönüştürülmesi sonucu yayınlanan “Atamızın sesinden ‘Magusa Limanı’-Rams 100. Yıl Projesi” isimli videoya bırakılan izleyici yorumları yapay zeka, müzik ve nostalji ilişkisi yönünden ve izleyiciler nezdinde hangi yansımalar bıraktığı açısından analiz edilmiştir. Yapay zeka teknolojileri sayesinde geçmişte yaşayan sanatçı veya ünlü kişilerin sesleri dönüştürülerek günümüzdeki şarkılara uyarlanmakta ve bu durum izleyicilerde nostalji yaratarak çeşitli duygulanımsal süreçlerin yaşanmasına olanak sağlamaktadır. Nostalji, bu çalışma örneğinde görüleceği üzere yapay zekâ aracılığı ile toplumsal aidiyet, kimlik ve duygu yaratımı ile ilişkili süreçleri birbirine bağlamaktadır. Çalışmada ele alınan nostalji kavramı ile ilişkili olmak üzere nostaljik öğeler günümüz film, müzik, sinema ve diğer birçok popüler kültür ürününde artık sıklıkla görülmektedir. Söz konusu popüler kültür ürünleri sayesinde geçmiş adeta bugün yeniden üretilmekte ve tüketilmektedir. Üstelik nostaljik unsurlar sayesinde izleyicilerin popüler kültür ürünlerini tüketiminden sonra olumlu bir ruh halinde oldukları görülmektedir. Bu çalışmada yapay zeka, nostalji ve müzik arasındaki ilişki sosyolojik bir bakış açısından incelenmiştir. Bu yönüyle nostaljinin geçmiş ve modern zamanda nasıl üretildiği; kimlik, mekân, yer ve zamanla ilişkisi ve tüm bunların sosyolojik açıdan nasıl karşılıklarının bulunduğu çalışmada belirtilmiştir. Analize esas olan video YouTube’daki benzer nitelikteki diğer videolardan izlenme ve yorum sayısı bakımından en fazla olması yönüyle seçilmiştir. Bu açıdan YouTube’daki Mahzen Fabrick isimli kanalda 25 Ekim 2023 tarihinde yayınlanan “Atamızın sesinden ‘Magusa Limanı’-Rams 100. Yıl Projesi” isimli videoya bırakılan 8661 yorum içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Analiz sonucu 1) Duygulananlar ve gözyaşlarına hâkim olamayanlar, 2) Atatürkü özleyenler ve Cumhuriyete minnet duyanlar, 3) Videoyu beğenenler ve videoyu üretene teşekkür edenler olmak üzere 3 kategoride inceleneceği anlaşılmıştır. Analiz sonucunda yapay zeka teknolojilerinin popüler kültür ürünlerini tüketen izleyicilere/dinleyicilere duygu ve nostalji unsurları yaratmak suretiyle etkiler bıraktığı; Atatürk, Cumhuriyet, vatan gibi toplumu birarada tutan sembolik değerleri izleyicilerin duygularına hitap ederek tekrar gün yüzüne çıkardığı, bu yönüyle nostaljinin dijital platformlarda yeniden üretildiği ve tüketildiği, yapay zeka teknolojilerinin bundan sonra toplumsal açıdan simgesel değeri büyük kişilerin etkilerini dijital platformlarda daha da yayabileceği öngörülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Nostalji, sosyoloji, müzik, yapay zekâ, duygu

* Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, keskinalptekin22@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9955-1803

Gönderim Tarihi: 24.09.2024

Kabul Tarihi: 28.11.2024

Conference Paper

THE RELATIONSHIP OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE, MUSIC AND NOSTALGIA: ANALYSIS OF THE "MAGUSA LİMANI FROM THE VOICE OF OUR ATATÜRK" VIDEO ON YOUTUBE

Alptekin KESKİN*

Abstract

This study analyses the viewers' comments left on the video entitled "Magusa Limanı from the voice of our Atatürk - Rams 100th Year Project", which was published on the Mahzen Fabrick channel on YouTube on 25 October 2023, in terms of the relationship between artificial intelligence, music and nostalgia, as well as the viewers' reflections. Through artificial intelligence technologies, the voices of historical artists or famous people are transformed to fit contemporary songs, creating nostalgia among viewers and facilitating various emotional processes. Nostalgia, as observed in this study, links social belonging, identity and emotion generation processes through artificial intelligence. The nostalgic elements associated with the concept of nostalgia in this study are now commonly found in contemporary films, music, cinema, and many other popular culture products. Through these popular culture products, the past is virtually reproduced and re-consumed, with viewers often experiencing a positive mood after consuming nostalgic elements. This study examines the relationship between artificial intelligence, nostalgia and music from a sociological perspective. In this regard, the study discusses how nostalgia is produced in the past and in the present, its relationship to identity, space, place and time, and how all of these aspects have sociological implications. The video chosen for analysis was selected based on the highest number of views and comments among similar videos on YouTube. Therefore, a content analysis was conducted on the 8095 comments left on the video titled "Magusa Limanı from the voice of our Atatürk - Rams 100th Year Project", which was published on the Mahzen Fabrick channel on YouTube on 25 October 2023. As a result of the analysis, it was understood that the comments could be categorised into three groups: 1) those who were moved and could not control their tears, 2) those who miss Atatürk and are grateful to the Republic, 3) those who liked the video and thanked the producer. The analysis revealed that artificial intelligence technologies influence the viewers/listeners who consume popular culture products by creating emotional and nostalgic elements, appealing to the viewer's emotions by addressing symbolic values such as Atatürk, the Republic and the homeland, and thus reproducing and consuming nostalgia on digital platforms. It is also expected that artificial intelligence technologies will further spread the influence of prominent figures on digital platforms from a societal perspective.

Keywords: *Nostalgia, sociology, music, artificial intelligence, emotion*

* Dr., İstanbul Sabahattin Zaim University, keskinalptekin22@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9955-1803

Received: 24.09.2024

Accepted: 28.11.2024

YAPAY ZEKÂ, MÜZİK VE NOSTALJİ İLİŞKİSİ: YOUTUBEDA “ATAMIZIN SESİNDEN MAGUSA LİMANI” VİDEOSUNUN ANALİZİ

GİRİŞ

Popüler kültür ürünlerinin tüketiminde geçmişe özlemi hatırlatan nostalji unsurlarının kullanıldığı son dönemde sıklıkla görülmektedir. Müzik, sinema veya sanatın herhangi bir dalında o alanla ilgili önemli figürlerin günümüzde izleyicilerin karşısına tekrar çıkması veya hatırlatılması geçmişe ait özlemi tekrar gün yüzüne çıkarmaktadır. Yapay Zekâ (YZ) araçları bu noktada diğer birçok alanda olduğu gibi popüler kültür sahasında da kendini göstermekte, geçmişle duygusal bağı kurmayı sağlayan figürleri ses veya görüntü olarak yeniden günümüze taşımaktadır. Aynı zamanda YZ'nin popüler kültür ürünlerinin üretimi ve tüketimini yeniden şekillendirdiği görülmektedir. YZ, dijitalleşme ile birlikte bir taraftan müzik, sinema, resim veya görsellerin yeniden üretimini kolaylaştırmakta diğer taraftan dijitalleşme aracılığıyla bireylerin geçmişle ilişki kurmasına ve duygusal bağ oluşturmasının tüketimini platformlar aracılığıyla sağlamaktadır. İzleyicilere yönelik platformlardaki nostalji tüketimini artırıcı bu tür içeriklerin bir tür post modern pazarlama stratejisi de olduğu düşünülmektedir.

YZ'nin müzikle ilişkisinden nostalji, kültürel hafızanın dijital ortamdayeniden inşa edilmesi ile öne çıkmaktadır. YZ, özellikle geçmişteki kültürel ürünleri dijitalleştirip analiz ederek toplumsal hafızayı yeniden yapılandırmaktadır. YZ algoritmaları sayesinde platformlar, geçmiş müzik türlerini ve kültürlerini inceleyerek, kullanıcılara yakın gelen nostaljik müzikleri yeniden üretmek istemektedirler. Örneğin, YZ sistemleri, eski dönemlere ait müzik öğelerini tespit ederek, bu öğeleri günümüze uyarlamakta ve toplumsal hafızanın kolektif bir şekilde yeniden üretilmesi ve hatırlanmasını sağlamaktadırlar. Bu dijital dönüşüm, nostaljinin sadece bireysel bir his olmaktan çıkıp, toplumsal bir olguya dönüşmesini sağlamaktadır. YZ, böylece nostalji aracılığıyla geçmişi bugüne

taşıyarak, toplumsal kimliklerin ve kültürel değerlerin korunmasında önemli bir rol oynamaktadır (Wilson, 2014).

Sosyoloji ve nostalji arasında güçlü bağlar bulunmaktadır. Nostalji topluluk içerisinde geçmişe olan özlemi günümüze bağlamakta ve bu durumu duygularla sağlamaktadır. Mimari, sanat ya da tarihle özdeşleşen nostaljik unsurlar sosyolojik açıdan da önem taşımaktadır. Kültürün içerisinde geçmişten günümüze aktarılan sevinç-hüzün, acı-tatlı vb. kültürel kimliği oluşmasını etkileyen birçok olayın topluluğun geçmişinde izler bırakması nostaljiye sosyolojik açıdan bakmayı da gerekli kılmaktadır. Benzer bir şekilde nostaljinin hem bireysel bir duygu deneyimi hem de toplumsal bir güç olduğu, bireysel refahı artırmada ve kültürel sürekliliği sağlamada önemli bir kaynak olarak işlev görebileceği vurgulanmaktadır.

Nostalji, sosyolojik olarak özellikle toplumsal aidiyet, kimlik ve kolektif hafıza gibi konularla kesişen birçok özelliği barındırmaktadır. Araştırmacılar, nostaljinin sadece bireysel bir duygu olmadığını, aynı zamanda sosyal dokunun içinde derinlemesine yerleşmiş bir olgu olduğunu vurgulamaktadır. Nostalji, geçmiş deneyimleri ve anıları bugüne bağlayan bir köprü işlevi görerek bireylerin kimliklerini sürdürebilmelerine yardımcı olurken, aynı zamanda toplumsal bağlılık ve dayanışma için de bir aracı rol üstlenmektedir. Bu süreç, hem bireysel kimliklerin hem de daha geniş toplumsal yapıların sürekliliğini sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. Geçmiş olaylar ve ortak deneyimler üzerinden nostalji, insanlar arasında paylaşılan bir aidiyet duygusunun güçlenmesini sağlamakta ve bu da toplumsal değişim sürecinde kimliklerin sürekliliğini kolaylaştırmaktadır.

YZ teknolojilerinin ilerlemesiyle geçmişteki ünlü kişilerin seslerinin dijital ortamda yeniden oluşturulması, bireysel ve toplumsal bağlamda nostalji ile güçlü bir ilişki içerisindedir. Özellikle YouTube platformunda görülen Zeki Müren gibi sanatçılar ve Mustafa Kemal Atatürk gibi tarihi figürlerin seslerinin YZ ile yeniden üretildiği şarkıların günümüz dijital platformlarında yayınlanması, toplumsal hafızada önemli bir yer tutan bu figürlerin geçmişteki etkilerini bugüne taşımaktadır. Bu durum, nostalji duygusunun kolektif bir hafıza aracılığıyla

yeniden canlanmasına yol açarken, aynı zamanda topluluğun geçmiş ile özlem duygusunun yeniden canlanmasına ve duygusal bir bağ kurmasına fırsat sunmaktadır. Nitekim bu çalışmanın daha sonraki bölümlerinde görüleceği üzere YZ aracılığı ile oluşturulan Atatürk'ün sesinden söylenen "Magusa Limanı" şarkısı dinleyicilerin bulgular kısmında belirtilen geçmiş değerler ile ilgili çeşitli duygular kurmasına ve bunları ifade etmesine olanak sağlamaktadır. YZ bu bağlamda, geçmiş ile bugün arasındaki mesafeyi dijital olarak ortadan kaldırarak toplumsal hafızayı dinamik tutmakta ve tarihsel açıdan önemli figürlerle olan duygusal bağı güçlü kılmaktadır.

Çalışmada ilk olarak konu ile ilgili literatür taraması yapılarak alanyazında nostalji, sosyoloji ve YZ ilişkisi çok yönlü olarak incelenmiş ve bir sonraki bölümde ortaya konmuştur.

1. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Çalışmanın konusu ile ilgili literatürde yapılan taramada ilk olarak sosyoloji ve nostalji ilişkisini inceleyen çalışmalarda nostaljinin çok yönlü tarafının vurgulandığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle nostaljinin yalnızca bireysel düzlemde bir duygu olmadığı, toplumsal bağlamda anlam kazanan bir olgu olduğu ve hızlı toplumsal değişimlerin bir yan ürünü olarak moderniteyle ilişkisi vurgulanmaktadır (Turner, 1987). Bu bağlamda nostalji, bireysel ve kolektif hafızanın nasıl inşa edildiği ve bunların toplumsal kimlikler üzerindeki etkileri açısından önemli bir yere sahiptir. Nostaljinin psikolojik, sosyal ve toplumsal düzeylerdeki önemini ele alan Sedikides ve Wildschut (2023), nostaljinin hem bireysel bir duygu deneyimi hem de toplumsal bir güç olduğunu, bireysel refahı artırmada ve kültürel sürekliliği sağlamada önemli bir kaynak olarak işlev görebileceği vurgulamaktadır. Bu yönüyle nostalji, kolektif hafıza ile ilgili arkeolojik, tarihsel ve sosyolojik perspektifler sunmaktadır. Nostalji ve sosyoloji arasında birçok açıdan benzerlik ve kesişim olduğunu savunan Jacobsen ve Wilson (2021), nostaljinin genellikle sosyolojik araştırmalarda göz ardı edilen bir konu olduğunu, ancak aslında toplumun çeşitli yönlerini anlamada önemli bir pencere sunduğunu ortaya koymaktadır. Nostalji bu yönüyle tarihsel ve

kültürel bir perspektif sunarak toplumun tarih, kimlik, hafıza, kültür ve sosyal yapılar gibi temel sorunlarını anlamak için büyük bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır.

Popüler müzik çalışmalarında nostalji, günümüzde ticari kaygılarla kitlelere sunulan ve bu yönüyle adeta popüler bir meta görevi üstlenen aracı rolü ile ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında müzik, sosyoloji, tecimsellik ve popüler müziğin kitlelere yayılımı arasında çeşitli ilişkiler bulunmaktadır. Medya ve internet, popüler müzikle ilgili nostaljik söylemleri şekillendirmekte, oluşturulan nostalji müzik turları ve benzeri gibi büyük etkinliklerde hayat bularak ticarileşmektedir. Özellikle Fransa’da *Age tendre et têtes de bois* ve *RFM Party 80* gibi nostalji odaklı müzik turları, geçmişte yaşamış sanatçılarla kurulan duygusal bağları güçlendirirken, medya ve internet üzerinden bu tür nostaljik kültürlerin toplumdaki müzikle ilgili kimlikleri nasıl etkilediğini açık bir şekilde göstermektedir (Tinker, 2019). Rock müzikte de benzer bir nostalji ve müziğin kitlelerdeki tüketimi söz konusudur. “Neo-nostalji” kavramından hareketle Weinstein (2014), nostaljinin günümüzde çoğunlukla kültürel bir inşa halini aldığını, yeniden üretildiğini, Rock müzik ve nostalji arasındaki ilişkinin de tersine döndüğünü belirtmektedir. Üretilen bu nostalji, rock müziğinin altın çağını idealize eden ve aslında hiç var olmayan dönemi yücelten bir imgeler dünyasını işaret etmektedir. Eskiden nostalji rock’ı etkilerken, günümüzde rock müziği, nostaljinin yeni halinden beslenmektedir. Popüler kültür ürünleri sinema ve müzikte nostaljinin yeniden üretimi Hollywood sineması ve Amerikan popüler müziğinde de açıkça görülmektedir. Dwyer (2015), çalışmasında 1973 ile 1988 yılları arasında Hollywood filmleri ve Amerikan popüler müziğinde 1950’ler nostaljisinin işlevleri üzerinde durmuş, Hollywood ve popüler müzik endüstrilerinin 20. yüzyılın sonlarına doğru nasıl işbirliği yaptığını ortaya koymuştur. Retro müzik ve nostalji arasındaki ilişkisini inceleyen Dwyer, 1950’ler nostaljisinin, popüler kültür ve müzikle sosyal ve politik bağlamlarda yeniden üretildiğini ifade etmektedir (1-17).

YZ ile birlikte müziğin üretimi, icrası ve platformlarda yayılımı geçmiş ile mukayese edilemeyecek düzlemde değişmiştir. Örneğin Spotify, YZ sistemleri

aracılığı ile kullanıcıların dinleme alışkanlıklarını analiz ederek, onlara en uygun müzikleri ve çalma listelerini önermekte ve aynı zamanda yeni müzik keşiflerini desteklemektedir. Web 3.0 teknolojilerinin sağladığı bu olanaklarla YZ, bireylerin geçmişteki dinleme tercihlerini referans alarak kişiselleştirilmiş müzik önerileri sunmaktadır (Gündüz, 2019: 51-52). YZ aracılığı ile kullanıcıların dinleme alışkanlıklarının analiz edilmesi, dinleyicilerin müzik ile daha yakın bağlar kurması amacı için kullanılmaktadır. Kullanıcıların YZ aracılığı ile müzik dinleme alışkanlıklarının tespiti ve analizi ile nostaljik duyguların yaratılması arasında da ilişkiler bulunmaktadır. YouTube platformunda geçmiş dönem popüler şarkıların nostaljik unsurlarla günümüzde yeniden üretilmesi ve geçmişte yaşamış sanatçıların YZ sistemleri aracılığı ile seslerinin dönüştürülerek şarkıları yeniden okumaları buna örnek gösterilebilir. YZ ve dijitalleşme, geçmiş dönem müzik tarzlarının yeniden popülerleşmesine imkan tanımaktadır. Prior (2018) çalışmasında nostaljinin müzik endüstrisi tarafından bir pazarlama stratejisi olarak kullanıldığını ve YZ'nin bu süreçte önemli bir katkı sunduğunu açıklamaktadır. Buna göre "retro" sesler ve nostaljik temalar, YZ algoritmaları ile yeniden yaratılarak müzikte nostalji yeniden üretilmektedir. Rubinstein (2021), YZ tarafından üretilen müziğin dinleyicilere tanıdık veya yakın gelen müzik tarzlarını yeniden ürettiğini, bu nedenle dinleyicilerde "rahatsız edici bir tanıdıklık hissi" uyandırdığını vurgulamaktadır. Yapılan bir çalışmada YZ destekli müzik önerilerini tercih eden dinleyicilerin geçmişle daha yakın bağ kurduklarını göstermektedir (Garrido ve Davidson, 2019). YZ tabanlı müzik öneri sistemlerinin dinleyicilere nostalji odaklı kullanımı kolaylaştırarak müzik aracılığı ile geçmişle duygusal bağlar kurmasını kolaylaştırdığı söylenebilir.

Bu çalışmanın bir sonraki bölümünde sosyoloji ve nostalji ilişkisi üzerinde durulmuştur. Bunun için sosyolojide nostalji konusuna değinilmiş ve kültür ile tarihin kesişiminde nostaljinin önemi ortaya konmuştur. Daha sonra müzik, nostalji ve YZ ilişkisi üzerinde durulmuş, akabinde Atatürk'ün sesinin YZ ile dönüştürülmesi ile oluşturulan "Atamızın sesinden 'Magusa Limanı'-Rams 100. Yıl Projesi" isimli videoya bırakılan izleyici yorumları YZ, müzik ve nostalji ilişkisi çerçevesinden analiz edilmiştir.

2. SOSYOLOJİ VE NOSTALJİ İLİŞKİSİ

Nostalji genellikle geçmişe özlem duyma ile birlikte anılmaktadır. Buna göre nostalji bireylerin geçmişe dönmek isteyen duygusal ihtiyaçlarını ifade eden evrensel bir duygudur (Zhang vd., 2022). Nostalji kelimesi etimolojik olarak Yunanca’da nostos (eve dönüş) ve algia (özlem) kelimelerini bir araya getirilmesinden oluşur. Bu haliyle kelime ilk başlarda psikosomatik bir hastalık durumu olarak tanımlanmış (Özdemir, 2020: 9) ve uzun bir süre psikolojik rahatsızlıklar ile ilişkilendirilmiştir.

Nostalji, modern hayat ile ilişkisini günümüz bireyinin geçmiş ile kurduğu duygusal bağ üzerinden yürütmektedir. Modern olmanın anlatısında geçmişte yaşanan krizleri ve travmaları bir tür perdeleme aracı olarak sunulan nostalji giyim kuşam, sinema, edebiyat, müzik gibi birçok kültürel formda kendisini gösterebilmiştir (Ümer, 2019: 587). Bu yönüyle sosyolojik olarak toplum ve nostalji arasındaki çeşitli ilişkileri ortaya koymak gerekmektedir. Nostalji, sosyal hayatın tarih, kimlik, benlik, kültür, gelenek, hafıza ve sosyal yapı gibi birçok yönü ile alakalı olmak üzere sosyoloji ile ilişkilidir. Nostalji, bu yönüyle sosyolojik bir olgu olarak bireyleri geçmişle çeşitli bağlılıklar kurmasına ve böylece zamansal bir süreklilik duygusu kurmasına yardımcı olmaktadır. Bireysel düzlemde bireyin yaşadığı nostalji duygusu sosyolojik olarak topluluğun geçmişle kurduğu bağda da önemlidir. Kültürel kimliğin oluşumunda iz bırakan acı-tatlı, zafer-yenilgi gibi geçmişte yaşanan önemli olaylar nostaljik unsurlar olarak topluluğun geçmişi ile bugünü birleştiren önemli araçlar haline gelmektedir. Nitekim bir ulusun inşasında nostaljik unsurlar olarak zaferler kadar acılar da kolektif aidiyetin oluşumunda öne çıkmaktadır (Boym, 2009). Nostalji aracılığıyla geçmişle bugün arasında kurulan bağlılık toplumsal açıdan değişim ve belirsizliğin hızlı olduğu zamanlarda bireysel ve sosyal açıdan kimliklerin istikrarında önemli bir rol üstlenmektedir (Davis, 1979). Yapılan çalışmalarda elde edilen bulgulara göre nostalji sosyal kimliği, grup üyeliği duygularını ve kolektif öz saygıyı güçlendirmek suretiyle pekiştirdiğini göstermektedir (Sedikides vd., 2015). Nostaljik hatıralar genellikle ortak geçmiş deneyimleri güçlendiren gruba ait aidiyet bağları ve sosyal uyumu güçlendirmektedir.

Sosyolojinin kurucuları genel olarak buldukları çağda toplumsal, tarihsel ve kültürel kırılma noktalarındaki değişimler üzerinde durmuşlardır. Durkheim, Tönnies, Weber gibi modern sosyolojinin kurucularının mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya, Gemeinschaft'tan Gesellschaft'a ya da geleneksel bir dünya görüşünden rasyonelliğe dayalı dünya görüşleri bu kırılma noktalarını izah etmeleri için ürettikleri kavramlardan bazılarıdır. Sosyoloji literatüründe toplumların tarihsel süreçteki kırılmaları ve değişimlerini incelemek üzere uzunca bir süredir gelenek-çağdaşlık, endüstri-post endüstri çağı, modernlik-postmodernlik veya modernite-postmodernite kavramları üzerinden tartışmalar yapılmaktadır. Bu noktada "nostalji" kavramına sosyologların nasıl yaklaştığını belirtmek gerekecektir. Müzikte nostalji konusu sosyolojik açıdan Simmel'in *Bireysellik ve Kültür* (2009) isimli çalışmasında Duyuların Sosyolojisi bölümünde belirttiği *duyu izlenimi* kavramı ile yakın ilişkilidir. İnsanların birbiri arasında duyular aracılığıyla kurduğu sosyal etkileşim ve iletişim süreçleri, toplumsal hayatı ayakta tutan ve toplumsal çeşitliliği besleyen önemli araçlar arasındadır. Bu noktada müzik çalışmalarındaki nostalji unsuru nasıl açıklanabilir? Müzikte *duyu izlenimi* bir bakıma müzik deneyimlerindeki duyular yardımı ile "insanlar arasında kurulan binlerce köprü"den (Simmel, 2009: 230) birisidir. Nostalji de duyular aracılığıyla insanları müzikle birbirine bağlayan ve bireyler arasında duygulanımsal süreçleri harekete geçirmek suretiyle geçmiş ve şimdi arasında bağ kurmaya yarayan bir araç vazifesi üstlenmektedir. Starobin (1996), tarihsel olarak nostaljinin "kültürel ve ekonomik geçiş dönemleriyle örtüştüğünü" belirtmektedir. Nostalji, sosyolojik açıdan topluluk duygusunun devamı ve kolektif bir umut duygusu inşa etmenin aracı olarak bireysel kimlik ve ait olunan toplulukla güçlü bağlar kurulmasına yardımcı olmaktadır (Wilson, 2014: 86). Başka bir ifadeyle nostalji, bireysel olmaktan çok kolektif bir kavram olarak bireylerin kimliğinin aile, mahalle, din, ülke, topluluk gibi kurumlardan etkilenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Nostalji bu yönüyle kolektif hafızanın sonucu olarak adeta bireylerin sığınacağı veya geçmişe özlem duygusuyla kimi zaman kaçacağı bir alana işaret etmektedir.

Nostalji sosyolojisi "grup yaşamındaki nostaljik birlikteliğin kaynaklarının

izini sürmek ve nostaljinin mevcut hayatımız için ne gibi bir ilgisi ve anlamı olduğunu araştırır. Bununla birlikte daha genel bir ifadeyle nostaljinin bir bütün olarak toplum için ne gibi sonuçlar doğurduğunu belirlemekle ilgilenir" (Davis, 1979: vii). Nostalji bu açıdan topluluk için özel nitelikleri olan geçmişin anılması veya hatırlanmasıdır. Nostaljik duygular geçmişte hatırlanan güzellik, neşe, iyilik, mutluluk, sevgi, kısacası bireyin olumlu duygularından herhangi biri veya birkaçı ile ilgili hafızalara kazınan duygulardır (Davis, 1979: 14). Bu olumlu duygulara bazen olumsuz duygular da karışarak kimi zaman melankoli veya üzüntü ile anılan nostaljik duygular da olabilir.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere nostalji kolektif aidiyetin sonucunda oluşmaktadır ve bu yönüyle toplumdaki insanların kolektif anılarına dayanır. Sosyolojik açıdan kolektif hafıza, nostaljinin üretiminde temel dayanak noktalarından birisidir. Sosyolojinin kurucularından Durkheim'ın çalışmalarında geçmişteki totemlerin ve dini inançların bir toplumda toplumsal dayanışmayı ve kolektif bilinci teşvik etmek için kullanılma biçiminde gösterdiği gibi kamuya açık olarak paylaşılan ve desteklenen kolektif anılarla topluluğun nostalji üretimi arasında direkt ilişkiler bulunmaktadır (Snyder, 1991). Kısacası nostalji birey, topluluk ve geçmiş arasında kurulan ve deneyimlenen bir çok kültürel/tarihsel olgudan filtrelenerek günümüze aktarılmaktadır.

Bir sonraki bölümde nostalji ile müzik ve YZ arasında ilişki kuralacaktır. Bu açıdan nostaljinin popüler kültürel ürünlerden müzikle ilişkisi ile ortaya konacak, müzik-nostalji ve YZ arasında nasıl etkileşimsel süreçlerin yaşandığı açıklanmaya çalışılacaktır.

3. YAPAY ZEKÂ, MÜZİK VE NOSTALJİ

YZ, birçok alanda olduğu gibi yaratıcı endüstrilerin önemli bir alanı olan müzik sektöründe de değişim ve dönüşümlere yol açmıştır. Müzik üretimi ve tüketimi daha öncesinde hiç olmadığı kadar hızlanmış ve çeşitlenmiştir. YZ tarafından yapılan besteler ve müziklerin yanı sıra geçmişte yaşamış ünlülerin seslerinin de dönüştürülerek dinleyicilere sunulması YZ aracılığı ile müzik

üretimi ve tüketimini başka bir aşamaya taşımıştır.

YZ ile müzik ilişkisi eserin bestelenmesi, üretimi, analizi ve sınıflandırması gibi bir çok aşamada kendini göstermektedir. Bunlardan birisi de yaratıcılık konusudur. Makine öğrenme algoritmaları ve ses sentezi tekniklerinden faydalanılarak toplumun kültürel hafızasında yer bırakmış ünlü kişilerin seslerinin yeni üretilen parçalara entegre edilmesi dinleyiciler nezdinde ilk aşamada oldukça etkileyici gelmektedir. Ancak bu şekilde üretimler günümüzde YZ ve müzik ilişkisinde çeşitli yeniliklerin yanı sıra bazı etik sorunları da beraberinde getirmektedir. Yasal sorunlar ve telif hakları bunlardan bazılarıdır.

YZ ile üretilen müzikler ile insan tarafından üretilen müzik arasında nasıl farkların bulunduğu hususu araştırmacıların ilgisini çeken bir konudur. Yapılan bir araştırmaya göre YZ ile üretilen müziklerin bireyler üzerinde uyandırdığı duygular, insanlar tarafından bestelenen müziklerin bireyler üzerinde uyandırdığı duygular ile benzer duygusal tepkilere yol açmaktadır (Huang vd., 2019). Çalışmalarda YZ'nin nostaljik unsurları yeniden yaratarak nostaljik duyguları tetikleyebileceğini göstermektedir. YZ ile müzik üretiminde dikkat çeken başka bir husus ise YZ'nin dinleyicilerin geçmiş dinleme alışkanlıklarına göre algoritmaların önerdiği geçmiş müziklerin kullanıcılar arasında nostalji duygusunu yeniden uyandırdığıdır (Barrett vd., 2021). Başka bir ifade ile YZ algoritmaları aracılığı ile müzikteki nostalji öğeleri yeniden üretilerek dinleyicilere sunulmakta ve böylelikle nostalji duygusu yeniden yaratılmaktadır. Bir açıdan müzikte YZ aracılığı ile oluşturulan nostaljik içeriklerdeki eski günleri yaşama arzusu, tutkusu ve sosyal bağ oluşturma amacı post modern tüketiciye yönelik oluşturulan bir tür post modern pazarlama örneği (Gülay, 2015) olarak okunabilir.

Dünyada YZ aracılığı ile geçmişte yaşamış ünlülerin sesleri ile oluşturulmuş bazı çalışmalar vardır. "The Lost Tapes of the 27 Club" bunlardan birisidir. "The Lost Tapes of the 27 Club"ta genç yaşta hayatını kaybeden Jimi Hendrix, Jim Morrison, Janis Joplin ve Kurt Cobain gibi isimlerin, seslerini yeniden canlandırmak için yapay zeka kullanılmıştır. Müzik endüstrisindeki zihinsel sağlık sorunlarına

ilişkin farkındalık yaratmak ve nostalji amacıyla *Over The Bridge* tarafından yapılan ve YZ aracılığıyla, genç yaşta ölen şarkıcıların icra ettiği şarkılardan oluşan müziklerin temel alındığı bu çalışmada orijinal vokal için deepfakeler oluşturulmuştur. Ancak yapılan çalışma her ne kadar pozitif amaçlar taşısa da internette bazı tartışmalara yol açmıştır. Diğer taraftan hayranlardan büyük beğeni toplamıştır (Brodsky, 2021; Grow and Grow, 2021). YZ aracılığıyla geçmişte yaşamış sanatçıların sesleri ve görüntüleri aracılığıyla deepfake ile oluşturulan ses ve görüntüler dinleyicilerde olumlu yansımalar oluştursa da telif hakları ile birlikte bir dizi etik sorunu beraberinde getirmektedir (Flick ve Worrall, 2022).

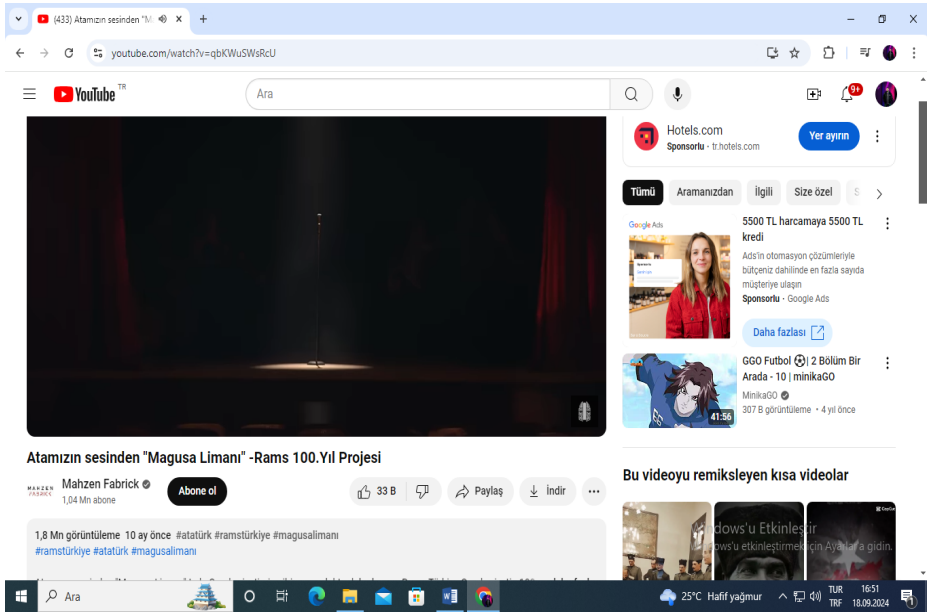
Nostalji ve müzik ilişkisi tarihi süreç içerisinde toplulukların kendi tarihleri ve birbirleri ile olan ilişkilerindeki süreçlerinde öne çıkmaktadır. Özellikle savaş, felaket, göç, kaos, toplumsal değişim, mübadillik gibi çeşitli kırılma dönemleri yaşamış topluluklarda nostaljik unsurlar daha da öne çıkmaktadır. Bu bakımdan Anadolu coğrafyası zengin bir tarihi arka plana sahip kültürlerin ve toplulukların coğrafyası olduğu söylenebilir. Yunan ve Türk toplumlarının geçmişte yaşadığı yukarıda belirtilen çeşitli kırılma dönemlerinde nostaljik unsurların şarkılar ve türküler gibi çeşitli müzik formları aracılığıyla günümüzde halen geçmişi hatırlatan araçlar olarak rol aldığı ortaya konmaktadır (Doğan, 2017).

Müzikte nostalji konusu günümüzde çeşitli şekillerde yeniden gündeme gelmektedir. Özellikle nostaljinin pop kültürü içerisinde ticarileştirilerek gelir elde aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Ülkemizde müzikte nostalji özellikle bazı filmlerden sonra hızlanmıştır. Örneğin “İssız Adam” (2008) filminden sonra 1970/80/90’lı yıllara ait müzikler yeniden dinlenmeye başlanmış (Aydın Öztürk, 2015: 32) ve Zeki Müren, Müzeyyen Senar, Barış Manço, Cem Karaca gibi isimlerin plaklarına ilginin hızlanarak plak satışlarının arttığı görülmüştür (Sağiroğlu, 2020). Pop müzikte nostalji kültürü 2010’lu yıllardan sonra artış göstermiştir. Işın Karaca’nın “Ben İnsan Değil Miyim?” (2011) albümü bu duruma gösterilecek örneklerden birisidir. Albümün İbrahim Tatlıses, Orhan Gencebay, Selami Şahin gibi birçok ünlü sanatçının geçmişteki albümlerinin bir benzeri olduğu görülmektedir. 2012 yılında çıkan “Orhan Gencebay İle Bir Ömür” isimli albümde eski kaset ve plaklarında kullanılan ve geniş halk kitlelerinde yankı bulan

klasikleşmiş şarkıların günümüz pop şarkıcıları tarafından seslendirilmesi müzikte son dönem arabesk-fantezi ile yükselen nostalji arayışını göstermektedir (Köse ve Aydın, 2020: 774). Böylelikle son dönem müzik çalışmalarında cover gibi yeni formlar aracılığıyla bir taraftan eski plak, kaset ve cd'lerin yeniden üretilmeye başlanması ve satışlarının artması gözleniyorken (Caulfield, 2019) diğer taraftan hızlı dijitalleşme ile birlikte YouTube gibi platformlarda kullanıcılar, geçmişin nostaljik imgelerine başvurarak duygusal motivasyon üzerinde konumlanmaktadır (Akyıldız, 2023: 95). Örneğin eski dönemlere ait TRT içeriklerinin YouTube'da TRT Arşiv kanalında sunulması kullanıcılarda nostaljik eğilimlere yol açmış ve nostaljinin yeni medya platformlarında görünürlüğünü artırmıştır (Satır, 2021: 122).

Son yıllarda müzikte YZ teknolojileri aracılığıyla Zeki Müren, Cem Karaca vb. birçok ünlü sanatçının seslerinin dönüştürülerek YouTube platformunda yayınlandığı görülmektedir. Atatürk'ün sesi de YZ ses dönüştürme teknolojileri aracılığı ile dönüştürülerek bazı türküler ve Nutuk'te yer alan sözleri kendi sesinden okumuş gibi çeşitli platform ve aktivitelerde yayınlanmaktadır (Cumhuriyet, 2023; Yıldız, 2023; Ntv, 2024). Atatürk'ün sesinin dijital araçlar aracılığıyla platformlar ve çeşitli aktivitelerde yeniden seslendirilmesi kitlelerde geçmişe duyulan özlem, nostalji ve YZ ilişkisinin incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın bir sonraki bölümünde çalışmada kullanılacak yöntem ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak çalışmada kullanılan içerik analizi yönteminden bahsedildikten sonra bir sonraki bölümde daha detaylı anlatılacağı gibi YouTube'da incelemeye tabi tutulan "Atamızın sesinden 'Magusa Limanı'-Rams 100. Yıl Projesi" isimli videosuna bırakılan izleyici yorumları analiz edilmiştir.

Görsel 1. Atamızın sesinden “Magusa Limanı” videosu (Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=qbKWuSWsRcU>)

4. YÖNTEM

4.1. Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, YZ teknolojilerinin müzik aracılığı ile nostaljiyi nasıl yeniden ürettiği ve bunun toplumsal hafıza üzerindeki etkilerini incelemektir. Çalışma özelinde Atatürk’ün sesinin YZ aracılığıyla dönüştürülerek müzik videosu olarak YouTube platformunda yayınlanmasının, toplumun kültürel ve tarihsel kimliğiyle olan bağları nasıl ortaya çıkardığını araştırmak hedeflenmektedir. Bu bağlamda araştırmada, geçmişe özlem ve nostalji duygularının, YZ aracılığı ile nasıl üretilerek ortaya çıkarıldığı amaçlanmıştır.

4.2. Çalışmanın Kapsamı

Araştırma, YZ teknolojilerinin müzik ve nostalji ile olan ilişkisini, özelde ise Atatürk’ün sesinin dijital olarak dönüştürülmesiyle oluşturulan “Magusa Limanı” şarkısının toplumsal açıdan dinleyiciler nezdinde yansımalarını

hedeflemektedir. Atatürk gibi tarihi figürlerin seslerinin yeniden hayat bulması, böylesine önemli kişiliklerin toplumda nasıl bir kültürel etki yarattığını ve hangi nostaljik içerikler yarattığını incelemek, araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Böylelikle, dijital müzik platformlarında YZ teknolojileri ile üretilen bu şarkıların YZ, nostalji ve sosyoloji ekseninde hangi unsurları barındırdığı ve dinleyicilerin toplumsal hafıza ve kolektif kimlik ile ilişkilerinde hangi izdüşümler taşıdığı araştırma kapsamındadır.

4.3.Araştırma Soruları

Araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1. YZ teknolojilerinin nostalji ile ilişkisi nedir ve bu ilişki toplumdaki ortak değerleri nasıl etkilemektedir?

2. Bu çalışma özelinde Atatürk'ün sesi olmak üzere geçmişte yaşamış önemli tarihi figürlerin seslerinin YZ aracılığıyla dönüştürülmesi, toplumsal kimlik ve kültürel bellek üzerindeki nasıl bir etki yaratmaktadır?

3. Nostaljik duyguların YZ destekli projeler aracılığıyla günümüze taşınması, topluluğu oluşturan başka hangi duyguları gün yüzüne çıkarmaktadır?

4.3.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, YouTube platformunda yayınlanan videolar oluşturmaktadır. Örneklemi tespit etmek için ilk olarak YouTube'da Atatürk'ün sesinin YZ teknolojileri aracılığı ile dönüştürülen müzik videoları incelenmiştir. Daha sonrasında bu videolar arasında en fazla beğenilen ve izlenen olduğu tespit edilen Mahzen Fabrick isimli kanalda 25 Ekim 2023 tarihinde Atatürk'ün sesinin YZ aracılığı ile dönüştürülmesi sonucu yayınlanan "Atamızın sesinden 'Magusa Limanı'-Rams 100. Yıl Projesi" isimli video ve videoya bırakılan yorumlar tespit edilerek örneklem olarak seçilmiştir

4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, analiz edilen video ve videoya bırakılan yorumların incelenmesi kapsamında sınırlandırılmıştır.

Bu çalışmada YouTube’da Atatürk’ün sesinin YZ ile dönüştürülerek “Magusa Limanı” türküsünü söylemesinin izleyiciler nezdinde hangi karşılıklar bulunduğunu analiz etmek için içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. İçerik analizi, sosyal bilimlerin birçok alanında sıklıkla tercih edilen nitel araştırma yöntemlerinden birisidir. İçerik analizi genellikle birbiriyle benzer nitelikte olan verileri belirli temalar ve kavramlar etrafında bir araya getirilmek için kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). İçerik analizi yöntemi, analize esas verilerden başlanarak bağlam oluşturulmasına kadar tekrarlanabilir ve geçerli referanslara dayanmalıdır (Krippendorf, 2004) ve bu süreçte yöntemin genel olarak sistematik, tarafsız ve sayısal temellere dayandırılması beklenmektedir (Wimmer ve Dominick, 2011:156-157). Kategorilere ayırma, kodlama ve elde edilen verileri sayısal olarak ifade etme içerik analizi sürecinin temel bileşenlerini oluşturmaktadır.

25 Ekim 2023 tarihinde YouTube’da Mahzen Fabrick isimli kanalda “Atamızın sesinden Magusa Limanı-Rams 100. Yıl Projesi” isminde bir video yayınlanmıştır. 1.8 milyon görüntülenme ve 33 bin beğeni alan (11.09.2024 tarihi itibarıyla) videonun alt kısmına “Atamızın sesinden "Magusa Limanı" tıpkı Cumhuriyetimiz gibi sonsuzlukta dalgalansın. Rams Türkiye Cumhuriyetin 100. Yılı projesi. Keyifli izlemeler dileriz.” açıklaması eklenmiştir. Toplam 2. 16 dakika süren videonun başlangıcında müzik sahnesi boş ve siyah görüntülerin yoğun olduğu bir sahne ile açılmakta, sahnenin kırmızı perdelerinin açılmasıyla boş olan sahnenin ortasında ayaklı bir mikrofon bulunduğu görülmektedir. Hemen akabinde Atatürk’ün sesinden “Magusa Limanı” türküsü başlamaktadır. İlk 37 saniye Atatürk’ün sesinden “Magusa Limanı” türküsünün söylenmesinin ardından 37. saniyeden 1.36 dakikaya kadar siyah elbiseli sanatçıların ve müzisyenlerin bulunduğu bir koro türküyü söylemeye başlamaktadır. Ardından 1.36. dakikada Atatürk’ün sesinden türkü yeniden okunmaya başlanmakta ve

video bu şekilde devam ederek Atatürk'ün sesinden "Ne Mutlu Türküm Diyene!" sözü ile bitmektedir. Türkü söylenirken diğer taraftan dinleyici kısmındaki boş olan koltuklardan en öndeki K. Atatürk imzalı boş kırmızı renkli koltuk ekrana getirilmektedir. Böylelikle izleyicide Atatürk'ün her ne kadar hayatta olmasa da her zaman en önde bizimle birlikte olduğu duygusu uyanmaktadır. Atatürk'ün sesinden "Ne Mutlu Türküm Diyene!" sözünden sonra video "Cumhuriyetimizin 100. Yılı Kutlu Olsun" ifadesi ile sonlanmaktadır. Belirtilen videoya bırakılan 8661 yorum Maxqda veri analiz programı aracılığıyla çekilmiş ve analize esas yorumlar içerik analizi yöntemiyle incelenerek elde edilen bulgular aşağıda gösterilmiştir. Videoya yorum bırakan hesap isimlerinin yalnızca ilk harfi belirtilmiştir.

5.BULGULAR

5.1. Duygulananlar ve gözyaşlarına hâkim olamayanlar

Yorumlarda ilk olarak Atatürk'ün sesinden Magusa Limanı türküsünü dinledikten sonra "duygulananlar" kategorisi ön plana çıkmaktadır. Simmel'in *duyular izlenimi* yaklaşımından hareketle müzikte insanlar arası etkileşimsel süreçleri etkileyen duyuların duyguları harekete geçirerek geçmişle özlem ve bağ kurmaya yarayan köprü vazifesi üstlendiği görülmektedir. YouTube'da dinleyiciler Atatürk'ün YZ ile Magusa Limanı türküsünü söylemesini nostaljik olarak geçmişle bağ kurarak "duygulanma" ile hatırlamakta ve yorumlarını bu şekilde sıralamaktadır. Nostalji bu noktada Atatürk'ün duyulan sesi aracılığıyla toplumsal bellekteki duyguları harekete geçirmekte ve geçmiş ile bağ kurmaktadır. Bu kategorideki bazı yorumlar aşağıda gösterilmiştir:

@d.: 8 yasındaki kızım bu sarki ile 0:03 hüngür hüngür ağladı.Allah'ım çok şükür aşılabilmişiz.Ölümünün üzerinde 86 yıl geçmiş olmasına rağmen sesini duyunca icimizin cız etmesi...Evet evet umut var hala,Atamızın ruhu şad olsun,Allah kötülere fırsat vermesin daha fazla.

@u-g: Tüyler diken oldu! Gözler yaş, Kalpler duygu doldu! Emeklerinize minnettarız!

@t.: Dinlerken gözyaşlarıma hakim olamadım tüylerim diken diken oldu

emeği geçen herkese teşekkürler

@b.: Tüylər dıken dıken saygı ve özlemle anıyoruz Emeği geçenlerin hepsine teşekkürler

@s.: HAYATIMDA BOYLE ETKILENMEMİSTİM INANIRMISIN GOZUMDEN AKAN YASLA KARISIK UZAKLARA DALDIM NE OLURDU YAKINDAN GORSEYDIM ATAMIN SESINE DINLERDIM COK ÖZLEDİM

Bu kategoride ele alınan yorumlar arasında videoyu beğenip “harika olmuş” gibi yorum bırakanlar da bulunmaktadır. Videonun beğenilmesi ile *duygulanma-gözyaşlarına hakim olamama* ifadeleri birlikte yer bulmaktadır:

@n.: Harika olmuş çok duygulandım tüylerim diken diken oldu emeği geçen herkese teşekkürler böyle bir duyguyu bize yaşattığınız için

Yorumlarda duygulanıp göz yaşlarına hakim olamayanların genellikle Atatürk’ün sesini duyması ve sesi ile birlikte varlığını hissetmesiyle beraber meydana geldiği anlaşılmaktadır:

@s.: Atatürk ile ilgili her şeyde duygulanıp ağlıyorum ama şarkıyı açarken hiç öyle bir niyetim yoktu sesini duyana kadar gözyaşlarım birden akmaya başladı.İyi ki...

@d.: içimi titretti ...gözyaşlarım sel oldu41 yaşımıdayım ve sen 42 yaşında bize bir Cumhuriyet verdin...bense senin sesinle ağlıyorum sadece...seni geçemem ama senin Eserinden Vazgeçmem....Ruhun Şad Olsun...Cumhuriyetimiz var olsun....İzindeyim...İzindeyiz....

@a.: İlk defa bugün bir saat evvel ilk defa dinledim tüylerim diken diken gözlerim dolu tekrar tekrar dinledim dinletiyorum.Benim gibi ilk defa dinleyenlerinde içi bi tuhaf oldu.

5.2. Atatürk’ü özleyenler ve Cumhuriyete minnet duyanlar

Yorumlarda duygulanma kategorisinden sonra ikinci olarak Atatürk’ü

özlediğini ve Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet'e minnet duyanların ifadeleri ön plana çıkmaktadır. Atatürk'ün YZ ile Magusa Limanı türküsünü söylemesi dinleyicilerde sanki gerçekmiş ve Atatürk yaşıyormuş izlenimi yaratmaktadır. Diğer taraftan YZ teknolojileri aracılığıyla Atatürk'ün sesinin dönüştürülerek yeniden platformlarda yayınlanması Atatürk ile özdeşleşen Cumhuriyet değerlerini de izleyicilerin hafızalarında yeniden canlandırmaktadır. Davis (1979)'in nostalji sosyolojisi ile ilgili belirttiği üzere grup yaşamındaki nostaljik birlikteliğin kaynakları bu çalışmada elde edilen bulgular ile birlikte değerlendirildiğinde Atatürk ve Cumhuriyet ile ilgili değerlerin toplumda yeniden nostaljik olumlu duygular ile birlikte yaratılmakta ve hatırlanmaktadır.

Videoyu izleyerek yorum bırakanlar Atatürk'ün sesini duyduktan sonra onu özlemekte ve Atatürk'ün Cumhuriyet'in kurulması için verdiği emeği hatırlamaktadır:

@M-g.: İlkokul 4. Sınıf öğretmeniyim Atatürk'ün sesini duyunca gözlerim dolu şunları söylemek istedim. Son 2 haftadır sosyal bilgiler dersinde konuyu öne çekerek çocuklara Milli Mücadele dönemini, Atatürk'ün bu topraklar için nasıl mücadele ettiğini, halkı bilinçlendirmek için çıktığı yolda yaptıklarını anlatıyorum çocuklarım en güzel şekilde anlasın diye tekrar tekrar dile getiriyorum bu topraklar kolay kazanılmadı diyorum o yüzden Milli mücadele kahramanlarını tek tek tanıyacak isimlerini bileceksiniz bunu bilmeniz gerekiyor çünkü bunu onlara borçluyuz diyorum ve ekliyorum iyiki bizim bir Atatürk'ümüz var diye gerçekten iyiki bizim bir Atatürk'ümüz var. Tüm dünyanın önünde eğildiği en güzel lider sonsuza dek Cumhuriyet... Ve ben öğretmenlik mesleğini devam ettirdiğim sürece tekrar tekrar çocuklara Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ü anlatacağım nice 100. Yıllara

Yorumlar arasında videoyu izledikten sonra Türk ve Türklükle ilgili değerlere ilişkin gurur ifadeleri dikkat çekmektedir:

@t.: Ne mutlu Türküm diyene... Hiç bu kadar anlamlı olmamıştı Türklüklüğüm ve Atamla gurur duyuyorum minnet ve şükranla anıyorum

@s.: başımızın tacı gönülümüzün en güzel yerindesin ATAM çok şanlıyız ki senin gibi bir lidere sahip oldu bu vatan ruhun şad olsun

@a.: PAŞAM , ATAM , BABAM , ABİM , EVLATLARINIZ SENİN ATAM , ALLAH GANİ , GANİ , RAHMETİYLE TÛM ÇİÇEK BAHÇELERİ AYAGININ DİBİNE SERİLSİN GAZİ MUSTAFA KEMAL ATATÛRK PAŞAM

@h.: Size de oluyor mu bilmiyorum ama ben ilkokuldan beri yani kendimi bildim bileli her sabah andımızı okurken ve her milli bayram olsun saygı duruşu herhangi bir törende ne zaman onun adı geçse ne zaman duyulsa o siren sesi ne zaman yükselse göğşe istiklal marşı tüylerimin diken diken olmasını durduramamış bir cumhuriyet evladıyım. Bu kanımıza işlemiş bir şey öyle basit cümlelerle anlatılmaz. Atam yolunda, daima izindegiz

@g.: Yaşadığım duyguları anlatmaya kelimeler yetmez bile o kadar güzel ki canım yana yana dinledim sanki atama sımsıkı sarılmış gibiyim her zaman yanımdaymış gibi her zaman sesini duyuyorum gibi her zaman kalbimin en güzel yerinde zaten ben doğdum kalbimde öleceğim zaman da hep kalbimde kalacak benim Atatürk'üm hepimizin kalbinde en derin en güzel yerde canımın içi Atam seni çok seviyorum

5.3. Videoyu beğenenler ve videoyu üretene teşekkür edenler

Son olarak incelenen yorumlarda videoyu beğenenler ve videoyu üretene teşekkür edenler kategorisi etrafında değerlendirilecek yorumların olduğu anlaşılmıştır. Bu kapsamdaki yorumlar incelendiğinde videodaki sesin Atatürk'ün sesinin YZ aracılığıyla dönüştürülmüş ses olduğu izleyiciler tarafından bilinse de videonun beğenildiği anlaşılmaktadır. Videonun ses ve içerik bakımından YZ, nostalji ve tarihsel unsurlara atıf yapılarak izleyicilerin hafızasında etki bıraktığı hatta izledikleri en iyi video olarak görüldüğü izleyici yorumlarından anlaşılmaktadır.

İzleyiciler yorumlarından ilk olarak videonun çok beğenildiği, hatta”muhteşem” ve “en iyi” olarak nitelendirildiği anlaşılmaktadır:

@s.: Muhteşem emeği geçen herkese teşekkür ederiz zor günlerimizde yaralarımızı sardı rahat uyu atam

@d.: Yapılan en iyi proje olabilir tüylerim diken diken oldu o kadar güzel ki ah Atam

Bazı yorumlarda videonun izlenmesinden sonra “vatan sevdası” ve “Cumhuriyet” gibi ortak değerlerle ilişki kurulmaktadır:

@a.: Videoda emeği yüreği ,sesi olan herkese gönülden minnettarium içimizdeki vatan sevdasını silkelediniz

@s.: Emeğinize ve yüreğinize sağlık dinlerken tüylerim hem diken diken hemde bi tuhaf oldu Cumhuriyetimiz 100. Yılı kutlu olsun

@h.: Offf. Emeği geçen herkese teşekkürler muhteşem olmuş , tüyler diken diken. Saygı ve özlemlerle

Yorumlarda videonun YZ aracılığı ile üretilmesinin izleyicilerde YZ ve teknolojiye karşı olumlu ifadelerle yansıdığı gözlenmektedir:

@E.: Ne kadar sanal zekanın yaptığı ses de olsa Atamızın sesini duymak tüylerimiz,diken diken yapıyor...

@u.: Bazen şu teknolojiye hayran kalıyorum,Atam sesine kurban olayım

@m.: Emeği geçen herkese teşekkürler gözlerimizi dolduran harika bi iş olmuş

SONUÇ

Nostalji duygusu her ne kadar bireysel boyutta geçmişe özlem duygusuyla literatürde yer edinmişse de sosyolojik olarak topluluğun geçmişte yaşadığı kültürel süreçlerle ilişkili yönleri bulunmaktadır. Ortak tarih, kültür ve bu kültür içerisinde topluluğu birarada tutan önemli figürlerin varlığı nostalji duygusunun topluluktaki tüm bireylerde benzer duygular yaşamasına olanak tanımaktadır.

Müzik ve müziğin icrasında geçmişte öne çıkmış isimler, nostalji duygusunun, icracının nezdinde toplulukta hüznle ve sevgiyle hatırlanan hisler oluşmasına imkan tanır. Böylelikle ortak tarih ve kültürel unsurlarla ilgili kültürel hafıza nesillerden nesile aktarılmaktadır.

Müzik, kültürün önemli bir unsuru olarak toplulukların kültürel tarihlerinde ortak aidiyetler ve hisler kurmaya fırsat vermektedir. Günümüzde topluluğun kollektif hafızasında müzikal anlamda iz bırakmış sanatçı veya diğer ünlü kişilerin YouTube, TikTok gibi platformlarda YZ teknolojileri ile sesleri dönüştürülerek nostalji duygusunun yeniden üretildiği görülmektedir. Böylelikle teknoloji aracılığıyla dinleyiciler nezdinde nostalji duygusu yeni formlarla devam etmektedir.

Bu çalışmada incelenen “Atamızın sesinden ‘Magusa Limanı’-Rams 100. Yıl Projesi” videosunda YZ aracılığıyla Zeki Müren’in sesiyle dönüştürülerek seslendirilmesi sonucu dinleyicilerin yorumları YZ-nostalji ve müzik ilişkisi açısından analiz edilmiştir. Analiz sonrası videoya bırakılan yorumların 1) Duygulananlar ve Gözyaşlarına hakim olamayanlar, 2) Atatürk’ü özleyenler ve Cumhuriyete minnet duyanlar, 3) Videoyu beğenenler ve videoyu üretene teşekkür edenler olmak üzere 3 (üç) temel kategoride değerlendirilebileceği anlaşılmıştır.

Bulgulara ait detaylar incelendiğinde; YZ’nin ses dönüştürme teknolojileri aracılığı ile geçmişte yaşamış sanatçı veya önemli kişiliklere ait sesleri etkili bir şekilde dönüştürerek bireyleri ve toplulukları etkileyebileceği, geçmişle nostalji bağlarının yeniden üretilmesinde önemli katkılar sunabileceği anlaşılmaktadır. YZ’nin müzik alanında yeni teknolojiler aracılığıyla dijital platformlarda geniş yayılım sağlayabileceği ve toplulukların kimlik, tarih ve kültürleriyle nostaljik öğeleri kullanarak etkileşim sağlayabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra YZ’nin dinleyicilerin hafızalarında geçmişe özlem duygularını yeniden gün yüzüne çıkardığını, ortak kimlik, aidiyet ve geçmişe atıf yapan yönüyle sosyolojik olarak topluluğun kültürel hafızasının sürekliliğinde teknolojinin önemli bir aracı görevi üstleneceğini tahmin etmek zor olmayacaktır.

YouTube gibi platformlarda Prior (2018)'in "nostaljinin müzik endüstrisi tarafından bir pazarlama stratejisi olarak kullanıldığı ve YZ'nin bu süreçte önemli bir katkı sunduğunu" ifadesinin doğruluğunu ifade etmek gereklidir. "Retro" sesler ve nostaljik temaların, YZ algoritmaları ile yeniden yaratılarak müzikte nostaljinin yeniden üretilmesi gibi ülkemiz örneğinde önemli sanatsal ve tarihi kişiliklerin sesleri YZ ile dönüştürülerek kitlelere sunulmaktadır. Atatürk'ün YZ aracılığı ile dönüştürülen seslerinden oluşan müzik videoları da bu örneklerden birisidir. Böylelikle bir tür post modern pazarlama yöntemi veya nostaljinin pazarlanması platformlar aracılığı ile yürütülmektedir. Bu çalışmada izleyici yorumlarında her ne kadar YZ tarafından üretilen müziğin dinleyicilere tanıdık veya yakın gelen müzik tarzlarını yeniden ürettiği, bu nedenle dinleyicilerde "rahatsız edici bir tanıdıklık hissi" uyandırdığı yönündeki "rahatsız edici tanıdıklık hissi"ne (Rubinstein, 2021) dair bulgulara rastlanmasa da YZ destekli Atatürk'ün sesinin YouTube platformunda dinleyicilerin geçmişle "tanıdıklık hissini" kuvvetlendirdiğine yönelik yakın bağ kurdukları anlaşılmaktadır.

YZ aracılığı ile geçmişte yaşamış ünlülerin sesleri ile oluşturulmuş "The Lost Tapes of the 27 Club" isimli çalışmada genç yaşta hayatını kaybeden Jimi Hendrix, Jim Morrison, Janis Joplin ve Kurt Cobain gibi isimlerin, seslerini yeniden canlandırmak için yapay zeka kullanıldığı bilinmektedir. Söz konusu çalışmada geçmişte yaşamış sanatçıların sesleri ve görüntüleri aracılığıyla deepfake ile oluşturulan ses ve görüntüler dinleyicilerde olumlu yansımalar oluştursa da telif hakları ile birlikte bir dizi etik sorunu beraberinde getirmiştir. Bu çalışma bulguları ile karşılaştırıldığında her ne kadar YZ ile Atatürk'ün sesinin dönüştürülüp müzik videosu olarak YouTube platformunda dinleyicilere sunulması geçmişe ait özlem duygularını yeniden canlandırdığı gözükse de olası deepfake videoları ile birlikte düşünüldüğünde önemli etik sorunlara yol açabileceği düşünülmektedir.

YZ'nin müzik alanında getirdiği yeniliklerin (Zeki Müren, Cem Karaca, Gönül Akkor gibi geçmişte yaşamış ünlü sanatçıların seslerinin YZ ile oluşturulmuş coverları yapıldığı gibi) yanı sıra Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün de YZ ile oluşturulmuş şarkılarının üretildiği göz önüne alındığında YZ ile oluşturulan söz

konusu videoların hukuki ve etik boyutu ile ilgili tartışmaların da ileride daha fazla gündeme geleceği düşünülmektedir.

Kaynakça

Akyıldız, A. (2023). Youtube Yorum Alanında Kullanıcı Etkileşimi: Bir Hatırlama Fenomeni Olarak Dijital Ortamlarda Duygusal Motivasyon, *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 7(2), 84-96.

Aydın Öztürk, T. (2015). Postmodernizmin Zaman Algısı: “Müzikte Nostalji Modası”. *Medeniyet Sanat, İMÜ Sanat ve Tasarım Fakültesi Dergisi* (1), 31-42

Barrett, F. S., Grimm, K. J., Robins, R. W., Wildschut, T., Sedikides, C., & Janata, P. (2021). Music-evoked nostalgia: Affect, memory, and personality. *Emotion*, 21(4), 819-834.

Brodsky (2021) AI software creates ‘new music’ from Nirvana and Amy Winehouse, The Independent. Available at: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/music/news/ai-songs-27-club-musicb1827003.html>

Boym, S. (2009). *Nostaljinin Geleceği*, (çev.) Ferit Burak Aydar, Metis Yayıncılık.

Caulfield, K. (2019, Aralık 1). U.S. Vinyl Album Sales Grew 15% in 2018, Led by the Beatles, Pink Floyd, David Bowie & Panic! at the Disco. *Billboard* Erişim adresi: <https://www.billboard.com/articles/columns/chart-beat/8493256/vinyl-album-sales-growth-2018-beatles-david-bowie-pink-floyd>

Cumhuriyet (2023, 27 Eylül). Yapay zeka ile Atatürk’ün sesini oluşturdular: Nutuk seslendirildi. *Cumhuriyet*. Erişim adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/bilim-teknoloji/yapay-zeka-ile-aturkun-sesini-olusturdular-nutuk-seslendirildi-2123934>

Davis, F. (1979). *Yearning for yesterday*. The Free Press.

Doğan, E. (2017). *Mübüdele Sonrası Yunanistan'da İki Dilli Küçük Asya Şarkıları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi. İstanbul

Dwyer, M. D. (2015). 'Introduction', *Back to the Fifties: Nostalgia, Hollywood Film, and Popular Music of the Seventies and Eighties*, Oxford Music/Media Series.1-17 <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199356836.003.0001>

Fiorito T. A. ve Routledge C. (2020). Is Nostalgia a Past or Future-Oriented Experience? Affective, Behavioral, Social Cognitive, and Neuroscientific Evidence. *Front. Psychol.* 11:1133. doi: 10.3389/fpsyg.2020.01133

Flick, C. & Worrall, K. (2022). The Ethics of Creative AI. In: Vear, C., Poltronieri, F. (eds) *The Language of Creative AI*. Springer Series on Cultural Computing. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-10960-7_5

Garrido, S., & Davidson, J.W. (2019). Longing for the Past and Music Listening Preferences. *Music, Nostalgia and Memory*, pp.29-47. Palgrave.

Grow, K and Grow, K (2021, April 2) 'In Computero: Hear How AI Software Wrote a "New" Nirvana Song', *Rolling Stone*, <https://www.rollingstone.com/music/music-features/nirvana-kurtcobain-ai-song-1146444>

Gülay, B. (2015). Nostalji markalaşmasında post-modern pazarlama örneği: Retro müzik. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(3), 699-707. <https://doi.org/10.24289/ijsser.279148>

Gündüz, B.E. (2019). *Dijitalleşmenin Müzik Endüstrisine Etkileri: Spotify Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Maltepe Üniversitesi. İstanbul

Huang, C. A., Verma, P., & Chuan, C. H. (2019). The emotional impact of AI-generated music: A study on listeners' responses. *Proceedings of the 2019 International Conference on Artificial Intelligence and Music*.

Jacobsen M. H ve Wilson, J.L. (2021). Sociology and Nostalgia: Micro-, Meso- and Macro-level Dimensions of an Ambiguous Emotion. In: Hviid Jacobsen M, ed. *Intimations of Nostalgia: Multidisciplinary Explorations of an Enduring Emotion*. Bristol University Press: 89-109.

Köse, H., & Aydın, H. (2020). Medyatik Popüler Kültürde Nostalji: Kültürel Doyum Üzerine Bir İnceleme. *Folklor/Edebiyat*, 26(104), 757-779. <https://doi.org/10.22559/folklor.1343>

Krippendorff, K. (2004). Reliability in Content Analysis: Some Common Misconceptions and Recommendations. *Human Communication Research*, 30(3), 411-433.

Ntv (2021, 30 Mart). Atatürk'ün sesi yapay zekayla oluşturuldu: Orkestrayla eşlik ettiler. Ntv. Erişim adresi: <https://www.ntv.com.tr/galeri/n-life/kultur-ve-sanat/ataturkun-sesi-yapay-zekayla-olusturuldu-orkestrayla-eslik-ettiler,b2Y9aNV7Wkm72bLN0deMkQ>

Özdemir, M. (2020). Şarkılar seni söyler: Gündelik yaşamda müzikal nostalji. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 32, 9-31.

Prior, N. (2018). *Popular Music, Digital Technology and Society*. London: Sage

Rubinstein, Y. (2020). Uneasy Listening: Towards a Hauntology of AI-Generated Music. *Resonance* 1(1): 77-93. <https://doi.org/10.1525/res.2020.1.1.77>

Sağiroğlu, A. (2020). *Canlandırılmış Nostalji Bağlamında Geçmişin Mekansal İnşası ve Müzik: 70'ler Cafe Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.

Satır, M. E. (2021). Yeni Medya ve Nostalji: TRT Arşiv Üzerine Bir Değerlendirme. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(24), 116-129. <https://doi.org/10.38155/ksbd.821277>

Sedikides, C., Wildschut, T., Routledge, C., & Arndt, J. (2015). Nostalgia counteracts self-discontinuity and restores self-continuity. *European Journal of Social Psychology, 45*(1), 52-61.

Sedikides C. ve Wildschut T. (2023). The psychological, social, and societal relevance of nostalgia. *Curr Opin Psychol. 52*: 101609. doi: 10.1016/j.copsyc.2023.101609. Epub 2023 Jun 1. PMID: 37352792.

Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve Kültür*, (çev). Tuncay Birkan, Metis Yayınları.

Snyder, E. E. (1991). Sociology of Nostalgia: Sport Halls of Fame and Museums in America. *Sociology of Sport Journal, 8*(3), 228–238. doi:10.1123/ssj.8.3.228

Starobin, P. (1996). Politics of the Past. *National Journal 28* (7): 354–58.

Tinker, C. (2012). Âge tendre et têtes de bois: Nostalgia, television and popular music in contemporary France. *French Cultural Studies, 23*(3), 239-255. <https://doi.org/10.1177/0957155812443203>

Turner, B. S. (1987). A Note on Nostalgia. *Theory, Culture & Society, 4*(1), 147-156. <https://doi.org/10.1177/026327687004001008>

Ümer, E. (2019). Nostalji Perdesi ve Geçmiş İcat Etmek. *SineFilozofi, 585-604*. <https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.515112>

Weinstein, D. (2014). Constructed Nostalgia for Rock's Golden Age: "I Believe in Yesterday", *Volume !*, 11 (1):20-36.

Wilson, J. L. (2014). *Nostalgia: Sanctuary of Meaning*. University of Minnesota Publishing.

Wimmer, D.D. ve Dominick, J.R. (2011). *Mass Media Research: An Introduction*. Belmont. Wadsworth Publishing Company

Yıldız, G. (2023, 27 Eylül). Yapay zeka teknolojisiyle Atatürk yeniden Türk halkına seslendi. *Marketing Türkiye*. Erişim adresi: <https://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/ataturk-yeniden-halkina-seslendi/>

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınları.

Zhang, Yi, Hang Zhou, and Jian Qin (2022) "Research on the Driving Factors of Collective Nostalgia and the Impact of Collective Nostalgia on National Brand Consciousness" *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19(24): 16738. <https://doi.org/10.3390/ijerph192416738>